

STUDIUL PRELIMINAR AL FAUNEI DESCOPERITE ÎN AȘEZAREA FEUDALĂ TIMPURIE DE LA CAPIDAVA.

Materialul studiat de noi provine din binecunoscuta așezare de la Capidava și aparține nivelelor feudele timpurii, în care, între anii 1968–1974, Radu Florescu și N. Cheluță-Georgescu au executat săpăturile arheologice.¹⁾

Resturile faunistice au fost găsite în locuințe și gropi. Deși săpătura nu a fost exhaustivă, materialul apare relativ abundent, fiind reprezentat prin aproximativ 1800 piese.

Materialul se găsește într-o stare de conservare relativ bună, dar el apare destul de fragmentat. Modul cum sînt rupte, despicate și sfărîmate oasele arată clar că sîntem în fața unor resturi de bucătărie. Menționăm de asemenea că există și câteva fragmente osoase care poartă urmele unor dinți, ele fiind, cu cea mai mare probabilitate, roase de către ciini. Într-o măsură foarte mică s-au găsit și piese cioplite sau cu tăieturi, ele alcătuind probabil material prim în vederea executării unor unelte, sau mai degrabă resturi provenite de la confecționarea unor obiecte din corn și os. Cele de mai sus vin să arate că materialul descoperit reprezintă deșeurile rezultate din activitatea gospodărească multiplă a locuitorilor așezării, resturi faunistice asupra cărora nu s-a executat nici o selecție; ele pot furniza astfel date destul de certe despre caracteristicile acestei activități.

Din materialul rezultat prin săpături au putut fi determinate 1460 resturi faunistice. Acestea aparțin la grupele de animale trecute în tabelul I. Menționăm însă că așa zisul material nedeterminabil (circa 350 fragmente osoase) aparține în realitate mamiferelor, dar noi nu am reușit, pentru aceste resturi, să dăm o diagnoză generică sau specifică; apare astfel foarte evident faptul că grupul mamiferelor alcătuiește în realitate mai mult de 70% din resturi, în cadrul materialului descoperit la Capidava.

---

¹ R. Florescu și N. Cheluță-Georgescu, *Săpăturile de la Capidava în Pontica* 8, 1975, p. 77–85.

Tabelul 1

Grupele de animale, alături de frecvența lor, în cadrul resturilor faunistice de la Capidava

Grupa de animale	Nr abs.	%
Moluște	16	1,10
Pești	370	25,34
Reptile (Chelonieni)	1	0,07
Păsări	45	3,08
Mamifere	1028	70,41
TOTAL	1460	

Cele 16 resturi aparținând acestui grup sînt reprezentate prin 13 valve fragmentare de lamelibranhiate, putîndu-se determina genul *Unio* și prin trei cochilii de gasteropode și anume două de *Cepaea* și una de *Helix*. Nu putem considera că resturile moluștelor au ajuns întimplător în materialul faunistic descoperit și este evident că cel puțin scoicile erau consumate de către locuitorii așezării. Surprinde totuși penuria lor, dat fiind că în jurul stațiunii ele se găseau desigur din abundență.

PEȘTI.

Peștilor le aparțin circa 1/4 din materialul faunistic de la Capidava. Am pus în evidență numai teleosteenii și cu toate că resturile sînt foarte fragmentare am reușit să evidențiem, pe baza unor oase ale scheletului cefalic, dinți faringieni, vertebre, radii ale aripioarelor, nu număr de șapte specii de cum urmează :

Fam. *Esocidae* : *Esox lucius*

Fam. *Cyprinidae* : *Cyprinus carpio*

Abramiș brama

Aspius aspius

Carassius carassius

Fam. *Siluridae* : *Silurus glanis*

Fam. *Percidae* : *Perca fluviatilis*

Este foarte probabil să fi existat și alte specii pe lângă cele enumerate (aproape cu siguranță cel puțin încă două specii de Ciprinide), dar pentru cea mai mare parte a materialului, ne-a fost imposibil să dăm o diagnoză specifică.

Somnului îi aparțin cele mai multe resturi determinate, poate și datorită faptului că această specie atinge o talie relativ mare și materialul osos se păstrează de aceea mai bine, fragmentarea sa fiind mai puțin avansată. Am pus astfel în evidență doi indivizi cu o lungime calculată cam de 1,10–1,20 m și deci cu o greutate de circa 10 kg; celelalte exemplare ale acestei specii sînt însă mai mici. Facem de altfel remarcă că, în general, resturile peștilor din materialul nostru provin de la indivizi de talie relativ mică. Dacă dintre speciile citate mai sus, carasul și bibanul sînt într-adevăr de talie specifică mică, nu același lucru îl putem spune despre știucă, crap, plătică și avat. Totuși nici unul dintre exemplarele determinate ca aparținînd acestor patru specii nu întrec o talie calculată, de 35–40 cm, avînd, în general deci, sub un kilogram greutate.

REPTILE

Această grupă este reprezentată doar printr-un singur rest osos aparținînd unui chelonian și anume o bucată din epiplastronul drept de la *Testudo*. Este aproape sigur că această piesă a ajuns întimplător printre materialele din așezare, ea aparținînd probabil unui individ de broască țestoasă de uscat care și-a săpat culcușul în dreptul nivelului feudal timpuriu, cu mult mai tîrziu și a pierit acolo.

PĂSĂRI

Resturile păsărilor sînt relativ abundente și aceasta se datorează faptului că, pe lângă fragmente osoase aparținînd unor specii sălbatice, au fost găsite păsări domestice reprezentate prin găină și gîscă.

Gallus domesticus prezintă un număr de 32 piese osoase care ar proveni de la minimum șapte indivizi. Cu excepția unor resturi de craniu și de vertebre cervicale au fost găsite toate părțile scheletului. Măsurătorile executate arată că sîntem în fața unui tip de găină de talie mică asemănătoare cu cea găsită de noi la Bucov și Dinogeția², ca de altfel și în evul mediu din Europa centrală; dimorfismul sexual apare destul de șters, tarsometatarsele de masculi nefiînd sensibil mai lungi și mai masive decît cele de femele. Este interesant că din cei șapte indivizi presupuși (dintre care unul tînr) trei sînt masculi.

Anser domesticus are doar patru resturi care ar corespunde la doi indivizi. După toate probabilitățile sîntem în fața unei gîște domestice, dar penuria materialului nu ne îngăduie să aducem și alte detalii.

² Material studiat de noi, dar încă nepublicat.

Un număr de nouă fragmente osoase aparțin unor păsări sălbatice, probabil trei specii diferite dintre care una foarte mare, poate o barză și două de talie mai mică, posibil niște egrete ; nu am putut da însă o diagnoză specifică.

MAMIFERE

Așa cum am văzut, materialul faunistic cel mai abundent, aparține, cum era de altfel de așteptat, acestei grupe cu rol atât de important în economia societății omenești.

Pe lângă mamiferele domestice reprezentate prin taurine, ovicaprine, porcine, cal, asin, la care se mai adaugă și ciinele, au mai fost găsite și șase specii de mamifere sălbatice (vezi tabelul II).

Tabelul II

Speciile de mamifere și frecvența lor în materialul faunistic de la Capidava.

Specia	Fragmente		Indivizi	
	Nr. abs.	%	Nr. abs.	%
<i>Bos taurus</i>	523	50,87	33	33,67
Ovicaprinae (<i>Ovis et Capra</i>)	245	23,83	21	21,43
<i>Sus scrofa domesticus</i>	172	16,73	20	20,42
<i>Equus caballus</i>	15	1,46	4	4,08
<i>Asinus domesticus</i>	1	0,10	1	1,02
<i>Canis familiaris</i>	6	0,58	2	2,04
<i>Cervus elaphus</i>	27	2,63	5	5,10
<i>Capreolus capreolus</i>	8	0,78	3	3,06
<i>Sus scrofa ferus</i>	28	2,72	6	6,12
<i>Castor fiber</i>	1	0,10	1	1,02
<i>Lepus europaeus</i>	1	0,10	1	1,02
<i>Meles meles</i>	1	0,10	1	1,02
TOTAL	1028		98	

MAMIFERELE DOMESTICE

Taurinele (*Bos taurus*) au frecvența cea mai ridicată, ele reprezentând cam jumătate dintre resturile aparținând mamiferelor.

Cu tot materialul abundent nu toate părțile scheletului sînt la fel de bine reprezentate. Astfel, nu am găsit de loc fragmente mai mari de coarne, iar resturile de craniu apar și ele foarte semnificative. Totuși, pe un fragment de craniu, probabil de femelă, se poate distinge o regiune

frontală ușor bombată, cît și o linie intercornuală care devine convexă către planul mediosagital ; pe un alt rest încă și mai fragmentat, dar provenind probabil de la un mascul sau de la un castrat (are și o mică porțiune a bazei cornului), se poate observa cum linia intercornuală are tendința de a urca mult către planul mediosagital. Aceste caracteristici plasează vitele de la Capidava în cadrul tipului brachicer, tip cu coarne mici și gracile, care a fost găsit de noi de asemenea și la Dinogetia cît și la Bucov.³

Măsurătorile executate pe diferite fragmente osoase arată și ele că taurinele de la Capidava sînt de talie mică și se aseamănă, în general, în această privință cu cele de la Dinogetia și Bucov⁴. Se observă totodată o mare amplitudine de variabilitate a acestor dimensiuni, fenomen caracteristic pentru rasele primitive neameliorate ; menționăm de asemenea că nu au fost puse de loc în evidență exemplare de talie mare.

Pe un număr de nouă metapodale întregi a fost posibilă calcularea înălțimii la greabăn (conform coeficienților lui Talkin și Fock). Ea apare în medie de 116,8 cm, deci cu circa patru centimetri mai înaltă decît cea găsită de noi la vitele de la Dinogetia și Bucov. Trebuie de făcut însă remarca că patru dintre cele nouă metapodale provin de la masculii castrați, ceea ce duce implicit la o medie mai înaltă ; dacă am calcula talia doar după cele cinci femele, ea ar fi numai 108,1 cm.

Resturile de maxilare cu dinți ne dau unele indicații privind vîrsta de sacrificare a vitelor de către locuitorii așezării. Se poate constata că doar circa 1/6 dintre indivizi sînt tineri și subadultți ; cei mai mulți au între 2-5 ani, dar am găsit și exemplare chiar de 7-10 ani.

Ovicaprinele sînt reprezentate atît prin genul *Ovis* cît și prin genul *Capra* ; pentru o parte a materialului osos am putut executa o bună diagnoză diferențială.

Ovinele se caracterizează prin aceea că masculii prezentau coarne deloc puternice, cu baza evident triunghiulară ; din păcate nu am putut executa măsurători. Femelele probabil nu prezentau deloc coarne sau cel puțin dominau exemplarele acornute întrucît am găsit trei fragmente de craniu avînd pe frontale doar mici tuberculi osoși, care pe viu nu puteau apare evident deasupra tegumentului. Menționăm un corn de ovin lung de circa 110 mm, cu circumferința la bază de 98 mm, prezentînd o față plană și alta convexă (deci doar două muchii evidente) cît și o ușoară răsucire. S-ar putea ca acest corn, cu aspect oarecum caprin, să fi aparținut unui mascul castrat, totuși nu putem vorbi cu siguranță despre existența batalilor la Capidava.

³ G. Gheorghiu și S. Haimovici, *Caracteristicile mamiferelor domestice descoperite în așezarea feudală timpurie de la Garvăn (Dinogetia)*, în An. St. Univ. Iași, seria biol. 11, 1, 1965, p. 175. S. Haimovici și M. Onofrei, *Caracteristicile mamiferelor descoperite în stațiunea feudală timpurie de la Bucov*, în An. St. Univ. Iași, seria biol., 13, 1, 1967, p. 183.

⁴ *Ibidem*, p. 177 și tabelul 1 ; p. 183 și tabelul 4.

Tabelul 1

Măsurători executate pe resturile de *Bos taurus* (in mm)

	Nr.	Variația	Media
Maxilar superior			
lung M ¹ -M ³	1	77	
lung M ³	5	28-33	30,40
Mandibula			
lung M ₁ -M ₃	1	74	
lung M ₃	4	31-35	33,25
Omoplat			
lung, cap, artic.	3	56-68	63,33
lung. supr. artic.	3	49-58	53,00
lărg. min., gît	3	40-55	46,67
Humerus			
lărg. epif. infer.	6	68-89	76,17
lărg. supr. artic. infer.	6	63-76	69,33
Radius			
lărg. epif. super.	9	71-91	79,00
lărg. epif. infer.	3	62-76	67,00
Metacarp			
lărg. epif. super.	11	49-66	55,18
lărg. epif. infer.	4	51-69	61,25
Tibia			
lărg. epif. infer.	7	49-64	57,00
Astragal			
lung. max.	13	58-66	62,46
Calcaneu			
lung max.	6	120-138	130,67
Metatars			
lărg. epif. super.	10	38-53	45,00
lărg. epif. infer.	7	44-63	52,71

Pe baza măsurătorilor executate pe oasele lungi se constată și la ovine o amplitudine mare de variații. În medie însă ele erau mai mici decât cele din așezarea de la Dinogeția⁵, dar asemănătoare cu oile de la

⁵ G. Gheorghiu și S. Haimovici, *Caracteristicile mamiferelor domestice descoperite în așezarea timpurie de la Garvăn (Dinogeția)*, p. 177 și tabelul III.

Tabelul 2

Măsurători executate pe metapodale întregi de *Bos taurus* (în mm.)

Metacarp					
Lungimea	211	206	(183)	(178)	177
Lărg. epif. super.	66	65	56	--	49
Lărg. epif. infer.	69	67	—	58	51
Lărg. min. diaf.	37	33	32	—	27
Indice epif. super.	31,28	31,55	30,60	—	27,68
Indice epif. infer.	32,70	32,52	—	32,58	28,81
Indice diafiză	17,54	16,02	17,49	—	15,25
Sex		castrat	femel	femel	femel
Înălț. greabăn	1293	1263	1099	1068	1062
Metacarp					
Lungimea		235	233	206	201
Lărg. epif. super.		50	53	42	38
Lărg. epif. infer.		58	63	51	44
Lărg. min. diaf.		26	31	24	21
Indice epif. super.		21,28	22,75	20,87	18,91
Indice epif. infer.		24,68	27,04	24,76	21,89
Indice diafiză		11,06	13,30	11,65	10,45
Sex		castrat	castrat	femel	femel
Înălț. greabăn		1281	1270	1102	1075

Tabelul 3

Măsurători executate pe resturile de *Ovis aries* (în mm)

	Nr.	Variația	Media
Humerus			
lărg. epif. infer.	7	26-34	30,71
lărg. supr. artic. infer.	7	25-32	28,71
Radius			
lărg. epif. super.	4	31-35	32,25
lărg. epif. infer.	3	28-34	30,67
Metacarp			
lărg. epif. super.	2	22-23	22,5
lărg. epif. infer.	1	25	
Astragal			
lung. max.	2	30-31	30,50
Calcaneu			
lung. max.	2	57-64	60,50
Metatars			
lărg. epif. super.	4	19-21	20,00
lărg. epif. infer.	2	23-25	24,00

Bucov⁶ și din epoca feudală timpurie din centru Europei. De altfel și înălțimea la greabăn, calculată după două metpodale, este de numai 60 cm (la Dinogeția atinge în medie 66,5 cm). Astfel, acel component esteuropoid, adus de popoarele migratoare, care a fost pus în evidență pe ovinele de la Dinogeția, ducând la o înălțare a taliei lor, pare să nu fi existat pentru turmele crescute de locuitorii de la Capidava.

Caprinele, întrucît au material osos încă mai puțin decît ovinele, caracterele lor morfologice și dimensionale se pun mai greu în evidență. Am găsit un singur corn de mascul cu aspect destul de masiv, dar avînd totuși o oarecare răsucire a muchiei anterioare, ceea ce-l apropie mai

Tabelul 4

Măsurători precutate pe resturile de *Capra hircus* (în mm)

	Nr.	Variația	Media
Humerus			
lărg. epif. infer.	4	28-33	31,00
lărg. supr. artic. infer.	4	27-30	28,75
Metacarp			
lărg. epif. super.	1	23	
Astragal			
lung. max.	1	33	
Metatars			
lărg. epif. infer.	1	23	

mult de așazisul tip prisca decît de forma aegagrus. Trei fragmente mici de coarne provenite de la femele, arată o puternică gracilizare alături de caractere mai degrabă aegagroide. Dimensional, capra de la Capidava, se aseamănă cu cea de la Dinogeția și Bucov⁷.

Se poate constata, pe baza fragmentelor de maxilare cu dinți că ovicaprinele tinere erau sacrificate în tot cursul anului. Am găsit resturi de la indivizi de 2-3 luni și pînă la vîrsta de 4-5 ani; sînt preponderente exemplarele mature.

Porcinele (*Sus scrofa domesticus*) prezintă resturi foarte fragmentare, unele provenite de la tineri încît s-au putut executa puține măsurători. Remarcăm însă că, proporțional, s-au păstrat mai multe maxilare cu dinți decît la alte specii domestice.

Pe un fragment mic de craniu la care însă se păstrează lacrimulul se poate constata că acesta este oblong cu un indice destul de mare, egal cu 1,25. Un rest de mandibulă, mai puțin fragmentară, prezintă o simfiză

⁶ S. Haimovici și M. Onofrei. *Caracteristicile mamiferelor descoperite în stațiunea feudală timpurie de la Bucov*, p. 184 și tabelul 4.

⁷ Aceeași ca la nota 5 p. 177 și nota 6 p. 184.

Tabelul 5

Măsurători executate pe resturile de *Sus scorfa domesticus* (in mm)

	Nr.	Variația	Medăa
Maxilar superior lungimea M ³	1	30	
Mandibula			
Lung. simfizei	1	61	
lung. M ₁ -M ₃	1	64	
lung. M ₃	1	32	
Omoplat			
lung. cap. artic.	2	30-32	31,00
lung. supr. artic.	2	25-26	25,50
lărg. min. git	2	18-23	20,50
Humerus			
lărg. epif. infer.	1	34	
Radius			
lărg. epif. super.	1	23	
Tibia			
lărg. epif. infer.	4	27-29	28,00
Astragal			
lung. max.	6	30-43	38,33
Calcaneu			
lung. max.	1	77	

cu o lungime de 61 mm. Aceste cîteva caractere morfologice arată că porcul era reprezentat printr-o formă primitivă cu un bot prelung.

Dimensional, se poate constata că porcinele de la Capidava erau de talie mică, aceasta fiind inferioară aceleia găsite pentru porcul de la Dinogetia și Bucov⁸ și astfel mai asemănătoare cu talia porcinelor din așezări feudale timpurii din Europa centrală și de nord-vest.

În ceea ce privește vîrsta de sacrificare se poate constata că avem maxilare cu dinți care aparțin atît purceilor de lapte cît și subadultilor, adulților și maturilor, dar nu și unor indivizi care să depășească trei ani ; frecvența cea mai înaltă o au exemplarele a căror vîrstă se plasează cam la un an.

Calul (*Equus caballus*) are resturi puține care ne fac să nu putem detalia prea mult caracteristicile sale morfologice și dimensionale.

După cei cîteva dinți jugali, ce sînt relativ masivi, se poate constata că protoconul apare relativ scurt iar plisarea smaltului de pe fața ocluzală este foarte slabă sau chiar nulă ; la molarii inferiori, imediat sub suprafața de masticatie, smaltul periferic prezintă îngroșări care dau chiar un

⁸ Aceeași ca la nota 5 p. 179 și tabelul 4 și nota 6 p. 185 și tabelul 7.

fel de briie. Aceste caracteristici arată că exemplarele respective aparțin grupei cailor estici.

Un metacarp întreg, destul de masiv, dă posibilitatea calculării înălțimii la greabăn care este 1,34 m, deci o mărime submijlocie ; calul respectiv era probabil folosit mai degrabă pentru tracțiune.

Asinul (*Asinus domesticus*). Singurul rest provenit de la această specie este reprezentat de o falangă II, probabil anterioară, cu o lungime de 34 mm și lărgimea epifizei superioare de 35 mm ; exemplarul respectiv ar avea astfel o talie mică.

Tabelul 6

Măsurători executate pe metacarpul întreg de *Equus caballus* (in mm)

Lung. maximă	224
Lung. externă	210
Lărg. epif. super.	50
Lărg. epif. infer.	48
Lărg. min. diafiză	35
Indice glacialitate	15,63
Înălțimea la greabăn	1346

Ciinele (*Canis familiaris*). Această specie fără importanță economică directă, nefolosită pentru hrană, are, în materialul nostru, tocmai datorită acestei cauze, resturi puține, dar totodată destul de bine păstrate. Pe lângă patru fragmente ale oaselor extremităților (două radiusuri, un coxal și o tibie) s-au găsit și două cranii. Unul dintre acestea este complet și aparține unui individ de talie mare (183 mm lungimea bazală), dar cu creasta sagitală nu prea dezvoltată ; botul este relativ îngust dar nu prea lung. Celălalt – provenit de la un individ abia adult – este reprezentat doar prin craniul neural, botul fiind rupt ; are o mărime mijlocie, cu o lungime bazală calculată de circa 150 mm.

Nu credem că existau la Capidava mai multe tipuri bine distincte de ciini ; probabil sîntem în fața variabilității individuale a ciinilor obișnuiți, care nu aparțin la o rasă oarecare.

MAMIFERELE SĂLBATICE

Acestea sînt reprezentate prin trei specii de artiodactile : cerbul, căpriorul și mistrețul, două de rozătoare : castorul și iepurele și o specie de carnivori : bursucul.

Cerbul (*Cervus elaphus*) prezintă un număr relativ mare de resturi, dar facem remarcă că nu am găsit de loc fragmente de coarne și craniu ci numai resturi de oase ale extremităților. Nu putem face astfel vreo precizare asupra unor caractere tipologice, dar menționăm că din punct de vedere dimensional, nu pare să se observe o micșorare a taliei cerbului de la Capidava în raport cu cel prevenit din stațiuni dobrogene apar-

Tabelul 7

Măsurătorile executate pe resturile de *Cervus elaphus* (în mm)

	Nr.	Variația	Media
Omoplat			
lung. cap. artic.	1	73	
lung. supr. artic.	1	54	
lărg. min. gît	1	47	
Radius			
lărg. epif. super.	1	59	
Tibia			
lărg. epif. super.	1	51	
Metacarp			
lărg. epif. super.	4	42-54	47,75
lărg. epif. infer.	1	45	
Metatars			
lărg. epif. super.	1	41	
lărg. epif. infer.	1	50	
Falanga I			
lung. max.	2	62-66	64,00
lărg. epif. super.	2	22-24	23,00
lărg. min. diaf.	2	18-22	19,00
Falanga II			
lung. max.	3	48-49	48,67
lărg. epif. super.	3	21-24	23,00

ținând unor epoci mai vechi ; acest fapt ar arăta că în jurul așezării exista, la sfârșitul mileniului I e.n., un mediu optimal de trai pentru specia respectivă.

Se știe că actualmente cerbul are un areal pericarpatic de unde îi vine și numele de cerbul „carpatin”. Așa cum am constatat de nenumărate ori, studiind material paleofaunistic provenit din așezări situate cronologic în epocile de dinaintea erei noastre, cerbul era răspândit atunci pe tot cuprinsul țării, fiind chiar abundent în zonele de joasă altitudine, inclusiv regiunile adiacente Dunării. Prezența sa și chiar relativa abundență la nivelele feudale timpurii de la Capidava, mediul optimal de trai în această zonă, arată că arealul actual al speciei este evident restrictiv și că el are totodată, sub această formă, o origine foarte recentă ; astfel cerbul mai reprezenta încă, acum circa un mileniu, un element tipic al macrofaunei dobrogene.

Căpriorul (*Capreolus capreolus*), de la care am găsit atît resturi de coarne și craniu cît și fragmente ale oaselor extremităților, este mult mai slab reprezentat la Capidava decît cerbul, deși el este actualmente singurul cervideu care se mai menține în fauna dobrogeană. De altfel noi am constatat, pe baza studiului materialelor paleofaunistice, că densitatea sa specifică era în perioadele pre și protoistorice întotdeauna mai

joasă decît cea a cerbului și că această specie care prezintă un oarecare caracter antropofil, a devenit foarte frecventă abia în timpurile moderne, dar aceasta în dauna lui *Cervus elaphus*.

Mistrețul (*Sus scrofa ferus*) este relativ abundent, ocupînd, după cum se vede în cifrele tabelului II, primul loc printre mamiferele sălbatice descoperite la Capidava. Desigur că el găsea, ca și acum, un mediu optim de trai în pădurile dunărene de luncă.

Facem remarca că nu am pus în evidență la Capidava resturi ale bourului (*Bos primigenius*), specie care însoțea întotdeauna pe cele trei menționate mai sus în fauna descoperită în diferite stațiuni pre și protoistorice de pe teritoriul țării noastre. Credem că el era, la sfîrșitul mileniului I e.n., o specie de acum dispărută de pe meleagurile dobrogene.

Castorul (*Castor fiber*) este reprezentat printr-un singur rest și anume un femur fragmentat. Prezența sa la Capidava este importantă întrucît ea demonstrează că această specie mai exista pe cursul Dunării inferioare acum circa un mileniu, dispariția sa din zonă fiind așadar tot de dată destul de recentă.

Iepurele (*Lepus europaeus*) prezintă de asemenea o singură piesă și anume un coxal.

Bursucul (*Meles meles*) este reprezentat tot printr-un rest de coxal.

* * *

Pe baza studiului materialului paleofaunistic avem posibilitatea de a evidenția o serie de caracteristici ale genului de viață, a economiei și, în general, a culturii materiale a locuitorilor din nivelele feudale timpurii de la Capidava.

Culesul moluștelor era cu totul neglijat deși existau condiții mediale foarte propice pentru executarea sa. Este adevărat că adunatul scoicilor nu poate substitui alte ocupații de prim plan prin care se asigură necesitățile de hrană, dar ne-am fi așteptat ca el să fi avut o importanță ceva mai mare; S-ar putea ca o oarecare stare înfloritoare a economiei așezării să nu fi obligat la executarea acestei ocupațiuni.

Pescuitul era folosit din plin, Dunărea și bălțile sale reprezentînd un bun domeniu de exploatare în această privință. Deși peștii alcătuiesc cam 1/4 din materialul osos descoperit, totuși nu trebuie să exagerăm ponderea economică a acestei ocupațiuni, întrucît talia specifică a peștilor nu poate fi comparată de exemplu cu aceea a mamiferelor domestice. Așa cum am văzut, în general, nu am găsit printre resturile osoase de pești exemplare mari și foarte mari; ne punem întrebarea dacă nu cumva această categorie de talie era folosită cu precădere pentru comercializare.

O importanță deloc neglijabilă o avea vînătoarea, după cum reiese și din cifrele tabelului III, chiar dacă prin această ocupație nu se acoperea o cantitate prea mare din necesarul de hrană animală a populației umane de la Capidava.

Întrucît erau vîinate în mod expres cele trei specii de artiodactile animale de talie mare, este evident că vînătoarea avea un pregnant caracter

Tabelul III

Cota parte a speciilor sălbatice în cadrul materialului osteologic
provenit de la mamifere

Fragmente		Indivizi	
Nr. abs.	%	Nr. abs.	%
66	6,43	17	17,34

alimentar, deși desigur de la cerb se foloseau și coarneau drept materie primă pentru fabricarea unor unelte și obiecte.

Reamintim că existența printre resturile păsărilor a unei cantități mici de fragmente osoase provenite de la specii sălbatice arată că și vînarea lor venea să completeze, într-o foarte mică măsură însă, nevoile de hrană animală.

Una dintre ocupațiile de prim ordin trebuie socotită creșterea animalelor domestice.

În cadrul acestora, locul prim este ocupat de către taurine, dacă luăm în considerare atît frecvența resturilor de *Bos taurus*, cît și talia sa specifică mare. Trebuie să menționăm că taurinele erau ținute de fapt mai ales pentru scopuri utilitare și este de remarcat că masculii castrați au o frecvență relativ ridicată, ei fiind probabil folosiți pentru muncile agricole dar și pentru cărăușie; așa cum am văzut, elementul preponderent este însă reprezentat de către femele.

Ovicaprinele și apoi porcinele, vin cu mult în urma taurinelor (dacă ținem cont iarăși de factorul talie specifică).

În cadrul ovicaprinelor, care erau și ele crescute mai cu seamă pentru scopuri utilitare, este de menționat ponderea oarecum ridicată a caprinelor, raportul oaie-capră ajungînd cam pînă la 3/1.

În ceea ce privește porcinele tabloul vîrstei de sacrificare ne arată foarte evident că erau ținute expres ca furnizoare de carne.

Ecvidele — calul și asinul — au o frecvență joasă, aceasta datorîndu-se poate și faptului că probabil nu erau folosite în alimentație. Trebuie să remarcăm că penuria măgarului la Capidava ca și de altfel la Dinogetia⁹ ne arată că devenirea asinului domestic o componentă integrată a peisajului dobrogean trebuie să fie de dată destul de recentă, datorîndu-se probabil influenței otomane.

Nu trebuie să uităm menționarea păsărilor de curte: gîsca dar mai ales găina, deși rolul lor economic, dat fiind talia lor specifică, este, în raport de cel jucat de mamiferele domestice, foarte mic.

Mai facem precizarea că tipurile primitive care caracterizează animalele domestice crescute de locuitorii de la Capidava, vin să arate desigur o rentabilitate economică scăzută a acestora.

⁹ Aceași ca la nota 5 p. 180.

RÉSUMÉ

L'ÉTUDE PRÉLIMINAIRE DE LA FAUNE DU COMMENCEMENT DU MOYEN-ÂGE
DÉCOUVERTE DANS L'ÉTABLISSEMENT DE CAPIDAVA

Les auteurs ont recherché les restes fauniques découverts par des fouilles exécutées dans les couches du commencement du Moyen-Âge, dans la cité bien connue de Capidava, située sur le bord du Danube dans la province de Dobroudja.

Le matériel est le résultat des restes ménagers. On a déterminé des fragments appartenant aux mollusques, aux poissons, aux chéloniens, aux oiseaux et aux mammifères. La fréquence de ces groupes est exposée dans le tableau I. Les poissons représentent à peu près 1/4 du matériel osseux. Les oiseaux sont représentés surtout par la poule. La répartition des espèces de mammifères est exposée dans le tableau II, tandis que la quantité des restes provenant des mammifères sauvages se trouve dans le tableau III.

Les animaux domestiques sont représentés par des types primitifs, généralement semblables à ceux trouvés en d'autres établissements du commencement du Moyen-Âge de notre pays et de l'Europe centrale. Pour établir leurs dimensions on a présenté aussi des tableaux métriques.

Parmi les mammifères sauvages on signale la fréquence assez haute du cerf, retiré aujourd'hui dans les régions péricarpatiques, ainsi que la présence du castor.

Les habitants de l'établissement s'occupaient surtout de l'élevage, particulièrement des taurines, les ovicaprines et les porcines ayant un rôle de beaucoup plus réduit.

La chasse et la pêche étaient d'une importance secondaire, mais elles assuraient quand même une partie de la nourriture animale nécessaire à la population.